

Surun ja onnen kyneleet – neljä vuosikymmentä STKS:n tähden

Tuula Ruhanen

Olen ollut mukana Suomen tieteellisen kirjastoseuran aktiivitoiminnassa kohta neljäkymmentä vuotta. Jäseneksi liityin Tampereen yliopistossa opiskellessani jo vuonna 1964, kun meitä kirjastoalan opiskelijoita värvättiin jäseniksi alamme seuroihin. Liityin toki molempiin seuroihin: Suomen kirjastoseuraan ja Suomen tieteelliseen kirjastoseuraan, sillä eihän opiskelija tiedä, miltä sektorilta leipäpuu löytyy.

Aktiivinen vaiheeni alkoi vuonna 1971, kun silloinen esimieheni *Kyllikki Ruokonen* Kauppakorkeakoulun kirjastosta, katsoi esimiehen tehtäväksi innostaa nuorempia työntekijöitä osallistumaan alan seurojen yhdistysten toimintaan. Hän näki osallistumisen ja näkymisen meriittinä omalle kirjastolleen.

Muistan aina ensimmäisen vuosikokouksen, johon *Kyllikki* opasti kertomalla, että sinne on syytä laittaa parempaa päälle, koska niin siellä muillakin on. Niinpä me 1970-luvun ”resupekat” laitauduimme hameisiin ja korkokenkiin. Meitä ei siellä juuri kukaan tuntenut, mutta liikuimme tiiviinä laumana ja seurasimme tarkoin kuinka kokouskäyttäytyminen toimi.

Kaikki alkoi taloudenhoidosta

Seuraavassa kokouksessa uskalsin jo pyytää puheenvuoron – kritisoin jäsenmaksun korotusta vastaan, koska me kahteen tai kolmeen alan seuraan kuuluvat, vaatimattomilla kirjastopalkoilla elävät kirjastolaiset koimme yhteisemmän kohtuuttomaksi. Enteellistikö? Kolmekymmentä vuotta myöhemmin ollut viemässä seuraa yhteistä kokonaisuutta ja yhteistä jäsenmaksua, joskin perusteet ovat mielessäni nyt hiukan toisella lailla painottuneet.

Työskentelin noina aikoina samassa huoneessa silloisen kollegani *Ritva Sundquistin* kanssa, joka toimi silloin seuran taloudenhoitajana. Seurasin hänen puuhiaan sivusta hiukan kateellisena. Heillä tuntui olevan tavattoman hyvä yhteistyö

seuran sihteerin, Eduskunnan kirjaston *Kaarina Puttosen* kanssa. Puheenjohtajana oli tuolloin *Saara Sihvola* Jyväskylästä.

Kun *Ritva* halusi jossain vaiheessa luopua taloudenhoitajan tehtävistä ja tarjosi tehtävää minulle, otin sen vastaan, vaikka minulla ei ole minkäänlaista talouspuolen koulutusta. *Ritvan* jälkeen tilit olivat kuitenkin niin hyvässä järjestyksessä, että sukelsin aika helposti sisälle talousasioihin, joiden parissa viihdyin peräti 7 vuotta.

Tutuksi Signumin kanssa

Suomen tieteellisen kirjastoseuran lehti, *Signum*, tuli monella lailla tutuksi, sillä seuran taloudenhoitajana huolehdin myös lehden erillisestä kirjanpidosta ja taloudesta. *Signum* oli tuolloin Suomen Kirjallisuuspalveluseuran (sittemmin Tietopalveluseura, nyk. Tietoasiantuntijat) ja Suomen tieteellisen kirjastoseuran yhteinen julkaisu.

Lehden talous oli hyvin niukka. Se sai osan rahoituksestaan seurojen jäsenmaksuista, mutta suuri osa jouduttiin keräämään ilmoitus- ja tilaustuotoilla. Kirjanpitoa ei noina aikoina suinkaan teetetty missään tilitoimistossa, vaan jouduin itse opettelemaan kaiken aivan alusta. Laatu saattoi vaatimatonta, mutta hyvää yritystä ei puuttunut. Lapset muistavat vieläkin, kuinka äiti teki *Signumin* kirjanpitoa olohuoneen pöydällä joka viikonloppu.

Perin 1970-luvun lopulla *Signumin* päätoimitajan tehtävät *Arja-Riitta Haaralalta*, ja toimin niissä yli kymmenen vuotta. Tänä aikana Tieto-

palveluseura päätti irrottautua Signumista ja perustaa oman lehden. Siihen oli useita syitä, osittain Signumin painottuminen kirjastopuolelle, toisaalta tarve profiloitua tietopalveluammattilaisiksi oman lehden kautta.

Signum pärjäsi yksinään, vaikka sen kulut koetelivat seuraa. Ilmoitusten saanti väheni, ja lopulta se tyrehtyi kokonaan. Jäsenet kuitenkin halusivat kirjoittamalla tukea omaa lehteä. Signumilla oli myös hyvä ja asiantunteva toimituskunta.

Muistan monta taitavaa toimitussihteeriä noilta ajoilta. Heistä eräs pitkäaikaisimmista oli *Leena Lodenius* Työterveyslaitoksen kirjastosta. Hänen ansiostaan lehden ilmestymisaikataulut alkoivat olla pitäviä ja nykyinen ulkoasukin on hänen ideoimansa.

Innostava puheenjohtajuuskausi

Syksyllä 2000 seuran puheenjohtaja *Arja-Riitta Haarala* soitti minulle ja pyysi minua seuran puheenjohtajaehdokkaaksi. Tunsin itseni todella imarrelluksi. Olen tottunut arvostamaan seuran puheenjohtajia, jotka kaikki olivat olleet omalla tavallaan merkittäviä tien näyttäjiä, johtajia, asiantuntijoita, oikeita alan konkareita.

Kun esitin arveluni, että taitoni eivät riittäisi tällaiseen tehtävään, Arja-Riitta vastasi rohkaisevaan tapaansa: ”Sehän on paljolti sitä samaa mitä kirjastonjohtajan työssäkin teet”. Olen käyttänyt samaa lausetta värvätessäni itselleni seuraajaa.

Jostain syystä en pyytänyt miettimisaikaa. Alitajuisesti tiesin, että tämä pyyntö on jotain mistä ei sovi kieltäytyä, jotain mistä en ole osannut edes uneksia. Sitä paitsi oletin, että parempia ehdokkaita olisi kilpailemassa tehtävästä, joten ai-

nahan voi suostua ehdokkaaksi. Vaalirahaa ei kukaan tarjonnut! En päässyt edes silloin vuosikokoukseen kuulemaan vaalin tulosta.

Myöhemmin olen oppinut olleeni ainoa ehdokas, tehtävästä ei ole ollut tapana kilpailla viime aikoina. Vuosi 2001 oli paljolti Arja-Riitan ja edellisen hallituksen viitoittamaa, joten sain rauhassa perehtyä toimintatapoihin tukenani pitkäaikaiset toimihenkilöt: sihteeri *Meri Kuula-Bruun* ja *taloudenhoitaja Kaija Jääskeläinen* sekä Signumin päätoimittaja *Päivikki Karhula*.

Jo ensimmäinen hallituksen kokous jääkylmänä pakkaspäivänä Eduskunnan kirjaston tiloissa osoitti, että tämän hallituksen kanssa osaan työskennellä. Sihteerillä oli paha flunssa eikä pakkasen juuri asiaa parantanut, mutta paikalle hän oli tullut ja hoitanut järjestelyt. Hänellä ei tosin ollut mukanaan kynää ja paperia, vaan hän sai ne minulta, asia joka viittasi tulevan yhteistyömme luonteeseen: ”kun sinä unohdat jotain, minä paikkaan” ja ”kun minä hölmöilen, sinä paikkaat”.

Tässä kokouksessa minut valittiin seuran edustajana seuran kansainväliseen työryhmään, jonka jäsen edelleen olen ja jonka olen kokenut yhdeksi miellyttävimmistä työyhteisöistä, jossa olen saanut työskennellä.

Toimin puheenjohtajana vuosina 2001–2006. Niihin vuosiin mahtuu monenlaisia tapahtumia. Jälkeenpäin ajattelen että en koskaan aikaisemmassa enkä myöhemmässäkään elämässäni ole kokenut samanlaista työn iloa ja halua kehittää asioita kuin noina vuosina. Seuran talous oli tasapainossa, kiitos edellisten hallitusten, puheenjohtajien ja huolellisen taloudenhoitajan.

Hallitukseen valikoitui osaavaa ja innostunutta väkeä eri puolilta Suomea ja erityyppisistä teellisistä kirjastoista. Heidän kanssaan oli helppo lähteä kehittämään seuran toimintaa. Edellisen puheenjohtajan aloittama seuran talouden vahvistaminen oli haasteellinen tehtävä ja seuran tulevaisuuden kannalta elintärkeää.

Toiminnan keskeisiä painopisteitä noina vuosina olivat mm. kirjastotoimen ja -palvelujen edistäminen, jäsenistön ammatillinen aktivointi ja työn kehittäminen, kansainvälinen kirjasto- ja

tietopalvelualan yhteistyö, pyrkimys yhteistyöverkon luomiseen informaatioalan muiden alan järjestöjen kanssa ja kirjastoalan yhteiskunnallisen näkyvyyden ja vaikuttavuuden lisääminen.

Työryhmien työ näkyväksi

Seuran näkyvin toimintamuoto kahtena viimeksi kuluneena vuosikymmenenä ovat olleet työryhmien järjestämät tapahtumat ja koulutustilaisuudet. Näihin halusimme hallituksen kanssa erityisesti panostaa. Jo *Arja-Riitta Haaralan* puheenjohtajakaudella oli työryhmien työlle asetettu myös taloudellisia tavoitteita, joiden tuoton ansiosta jäsenmaksuja ei ole tarvinnut nostaa koko 2000-luvulla.

Työryhmien työn tukemista pidetään edelleen seurassa tärkeänä. Hallitus seuraa niiden toimintaa ja kussakin työryhmässä on mukana yksi hallituksen edustaja. Otimme käyttöön säännölliset työryhmätapaamiset vuosikokousten yhteydessä.

Työryhmien järjestämiin seminaareihin ja muihin tilaisuuksiin on osallistunut runsaasti suomalaisia kollegoitamme, mutta niihin on usein tullut mukaan myös muiden maiden kirjastoväkeä. On sanottu, että Suomessa kirjastoseurat ovat osaltaan keskeinen täydennyskouluttaja kirjasto- ja tietopalvelualalla.

Kansainvälisiä vieraita ja toimintaa

Tässä numerossa kerrotaan tarkemmin sanoin ja kuvin seuran kansainvälisestä toiminnasta, joten mainitsen lyhyesti, että 2000-luvulla toiminta oli vilkasta. Kansainvälisen työryhmän järjestämien vuotuisten seminaarien lisäksi myös monilla muilla työryhmillä on tiiviit verkostot ja näkyvää toimintaa oman erikoisalansa kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Hallituksen vieraina kävivät noina vuosina ainakin IFLAn silloiset varapuheenjohtajat Kay Raseroka ja Alex Byrne sekä ryhmä Kanadan tieteellisen kirjastoseuran CARLin jäseniä, joiden kanssa risteilimme Suomenlahdella.

Olin jäsenenä neljän vuoden ajan IFLAn Management of Library Associations (MLAS)- jaoston johtokunnassa, jossa kanssani samaan aikaan oli myös Sinikka Sipilä, nykyinen jaoston puheenjohtaja. Kahden suomalaisen pääseminen IFLA:n keskeisimpään jaostoon, jonka tehtävänä on kehittää IFLA:n toimintaa, osoittaa että Suomi oli menneinä vuosina hyvin hoitanut suhteensa kansainvälisellä tasolla. Tästä kuuluu kiitos kaikille

IFLA -edustajillemme.

Seuran arvostus ja näkyvyys

Aatteellisten seurojen asema on 2000-luvulla hiipunut samalla kun ns. kirjastoaatekin on haalistunut ja ammattikuva hämärtynyt.

Suomen tieteellisen kirjastoseuran asema tieteellisen yhdistyksen ja aatteellisen seuran välimaastossa on epäselvä.

Tieteellisyydestä halutaan ja on syytäkin pitää kiinni, kuulummehan osana Tieteellisten seurain valtuustoon. Ilman TSV:n jäsenyyttä ja yhteistyötä ei seminaarien järjestäminen huokeissa tiloissa kauniissa vanhassa talossa, asiantuntevan henkilöstön avulla olisi mahdollista. Myös seuran pieni arkisto- ja toimistotila saadaan TSV:n jäsenyyden pohjalta.

Nuorten kiireisten ammattilaisten houkuttelemisen seuran toimintaan muutenkin pitkiksi venyneiden työpäivien jälkeen ei kuitenkaan ole helppoa, jos he eivät koe hyötyvänsä toiminnasta. Ammattiyhdistyksillä on tähän verrattuna

helpompaa, koska niiden tavoitteet ovat jokaista kirjastossa työskentelevän arkipäivää.

Koin myös näinä vuosina, että kirjastojen johdon tuki ja ymmärrys seuran toimintaa kohtaan oli madaltunut niistä vuosista jolloin työskentelin Kyllikki Ruokosen alaisena. Ei ole niinkään varmaan, että kaikki johtajat tällä tehokkuuden aikakaudella katsovat suopeasti henkilöstön osallistumista kaukana omalta paikkakunnalta pidettävän seminaarin järjestelyyn. Puhumattakaan siitä, että he kannustaisivat henkilöstöään verkostoitumaan seuran kautta.

Seuran ulkonainen imago ja sen kulmakivet

Hallituksen ideariihissä yritimme miettiä millä lailla seuran houkuttavuutta nuoremmille ammattilaisille voisi lisätä, ja millä lailla voisimme näkyä paremmin alamme toimijana. Vertailu sirsareuroihin oli hiukan masentavaa.

Suomen kirjastoseuran resurssit olivat kokonaan toisesta maailmasta, sellaisesta jossa työstä maksetaan palkkaa ja ihmiset tekevät työtään koko-aikaisesti. Kirjastolehden toimituspäällikkö on päätoiminen, lehden komea ulkoasu ja ammattimainen taitto herättivät kateutta. Myös Tietoasi-antuntijoilla oli noina aikoina toimisto, ja siellä on edelleen palkattua työvoimaa.

Totesimme, että meillä seurassa on kaksi käyntikorttia: lehti ja kotisivu. Signumia on moitittu ja rakastettu eri aikoina. Sitä on yritetty tehdä hyvin pienillä resursseilla, eikä se saa mistään avustusta, toisin kuin esimerkiksi Kirjastolehti, jolla kulttuurilehtenä on vuotuinen valtionavustus. Signumia on määriteltä paitsi tieteelliseksi julkaisuksi, myös ammattilehdeksi, joskus jopa jäsenlehdeksi. Sille ei ole helppo löytää rahoitusapua.

Toinen käyntikortti on verkkosivusto, jonka liian kauan kestänyt uudistusprosessi on kuluneena vuonna harmittanut erityisen paljon sekä jäseniä että muita käyttäjiä. Oman puheenjohtajakauteni aikana sivusto uudistettiin kerran, ja muutaman vuoden ajan se vastasikin jäsenistön vaatimuksia. Sivuston ylläpito siirrettiin tuolloin TSV:n palvelimelle. Viimeisenä puheenjohtajavuotena-

ni sivut olivat jo muuttuneet auttamatta vanhan-aikaisiksi, ja niiden kömpelö ajastaan jälkeenjäänyt päivittämistapa tuotti sihteerille ja työryhmi- en sihteeille harmaita hiuksia.

Yritimme lisätä seuran ulkoista näkymistä uudistamalla seuran esitteet, laatimalla posterin ja postikorttisarjan ja lasinalusia sekä esiintymällä vuonna 2002 Helsingin kirjamesseilla. Seuran posterin ja muun esiteaineiston kuvat ovat nuoren kuvittajan *Silja Niemelän* käsialaa.

Kasvavia huolia ja yhteistyön etsimistä

Huolimatta vilkkaasta toiminnasta seuran tois- taiseksi vakaa talous ei pitkällä tähtäimellä näyt- tänyt lupaavalta. Opetusministeriön jouduttua vähentämään vuosi vuodelta, ja lopulta lakkaut- tamaan, ns. tietohuollon avustukset, seuran kan- sainvälinen toiminta näytti uhanalaiselta. Sama tunnelma koettiin kaikissa suomalaisissa kirjas- toseuroissa.

Samaan aikaan jäsenmäärät alkoivat pienentyä, työryhmillä alkoi ilmetä väsymystä, uusia henki- löitä ei helposti löytynyt hallitukseen ja toimihen- kilöt alkoivat väsyä palkattomaan sivutoimeensa. Eläkeläiset erosivat seurasta eläkkeelle vetäytyes- sään, ja uusilla nuorilla ammattilaisilla ei riittä- nyt kiinnostusta liittyä seuraan.

Hallituksen ideointipalaverissa tutkittiin ti- lannetta. Eräänä ratkaisuna päädyttiin etsimään yhteistyötä muiden seurojen kanssa. Itse olin ko- kousmatkoillani tietoisesti jututtanut sellaisten maiden kollegoja, joilla on kokemusta eri kirjas- toseurojen yhdistymisestä tai kattojärjestöistä. Aloin vakuuttaa kattojärjestön mielekkyydestä.

Yhteen käydään tai sitten ei?

Tammikuussa 2004 perustimme Suomen kir- jastoseuran, Tietoasiantuntijoiden ja Finlands svenska biblioteksforeningin kanssa *Kirjastoseu- rojen neuvottelukunnan*, jonka yhtenä tehtävänä oli selvittää seurojen erilaisia yhteistyömahdolli- suuksia. Koska tieteelliset kirjastot ja yleiset kir- jastot sekä varsinkin erikoiskirjastot, ovat Ope- tusministeriössä eri hallinnon aloilla, kävimme

keskustelemasta siellä mitä seurojen mahdollinen yhdistyminen vaikuttaisi. Pääsimme keskustelemaan ministeri *Tanja Karpelan* ja ministeri *Tuula Haataisen* kanssa, joskaan selkeitä vaikutuksia ei siltä taholta osattu kertoa. Keskustelun jälkeen OPM:n sisällä syntyi kirjastoasioiden yhteistyöelin.

Neuvottelukunnan toimesta kokoonnuttiin keskustelemaan yhteisistä asioista myös kirjasto- ja tietopalvelualan ammattijärjestöjen ammatti-identiteetin vahvistamiseksi ja palkkauksen parantamiseksi, mitkä seikat jäsenkyselyiden kautta oli havaittu jäsenistölle tärkeäksi. Tämä yhteistyömuoto jatkuu edelleen.

Neuvottelukunta tapasi myös kirjasto- ja tietopalvelualan kouluttajia, josta seurasi yhteistyö kirjastoväen ja kouluttajien kesken. Sen näkyvänä muotona ovat olleet oppilaitosten ja kirjastoseurojen edustajien järjestämät seminaarit *Oppimispolut 1–3*, joissa on pohdittu eriasteista alan koulutusta ja työn vaatimuksia ja muita ajankohtaisia koulutusasioita.

Syksyllä 2006 Kirjastoseurojen neuvottelukunta laati jäsenkyselyn, joka lähetettiin kaikkien neljän seuran jäsenille. STKS:n vastaajasta enemmistö kannatti yhdistymistä. Seurojen yhteinen

tilaisuus aiheesta järjestettiin ennen syyskokousta. Sen tiimoilta päätettiin selvittää tarkemmin ja käytännön näkökulmasta yhteisen seuran ja kattojärjestön tarjoamia mahdollisuuksia.

Sittemmin kattojärjestöajatus jäi sivummalle, ja Suomen kirjastoseura vetäytyi siitä kokonaan.

40 hyvää yhteistyön vuotta

Liki neljääkymmeneen vuoteen mahtuu paljon. Seura on ollut minulle ikkuna laajempaan kansantotapaan, suurempiin kansallisiin ja kansainvälisiin näkökulmiin. Sosiaalisessa elämässäni seurala on ollut erittäin suuri merkitys. Olen oppinut tuntemaan suunnattoman joukon alamme keskeisiä vaikuttajia, aluksi jäsenrekisterissä olevina niminä, sittemmin työtovereina seuran hallituksessa ja työryhmissä.

Olen myös saanut joitakin hyviä ystäviä seuran piiristä. Ammatti-identiteettini on syntynyt pitkälti tätä kautta. Ilman näitä kontakteja olisin kaipa-alaisempi ja turhautuneempi ammattilainen.

Tietoa kirjoittajasta:

*Tuula Ruhanen, kirjastonjohtaja
Helsingin yliopisto käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kirjasto, Minerva
email. tuula.ruhanen@helsinki.fi*